

MODEL UZUPEŁNIAJĄCY DO MODELU GŁÓWNEGO
FUNKCJONOWANIA PRZEDSIĘBIORSTWA SPOŁECZNEGO
W POSTACI OGRODU SPOŁECZNEGO

opracowany na potrzeby projektu nt.: „Food is the greatest human need – Żywność największa potrzebą człowieka” ” realizowany jest przez Bank Żywności w Olsztynie ze środków grantu uzyskanego z CITI FOUNDATION

Źródło: Fundacja My Sopot

Spis treści

WSTĘP	4
1. IDEA OGRODU SPOŁECZNEGO	4
2. OPIS IDEI, CELÓW PODEJMOWANIA INICJATYWY, ZAŁOŻENIA OGÓLNE	5
3. KORZYŚCI, WARTOŚCI	5
4. PRAKTYCZNE PORADY I ŚCIEŻKA TWORZENIA OGRODU SPOŁECZNEGO.....	7
5. PORADNIK JAK UTWORZYĆ OGRÓD SPOŁECZNY	10
6. NIEZBĘDNE UZGODNIENIA, FORMALNOŚCI, ZGODY, WPISY, ZASADY BHP I P/POŻ.....	14
7. PODSTAWA PRAWNA.....	17
8. PARTNERZY, MODELE WSPÓŁPRACY	19
9. NIEZBĘDNA INFRASTRUKTURA OGRODNICZA	21
10. KOMPETENCJE TWARDE I MIEKKIE	22
10. DZIAŁANIA /WYDARZENIA/EVENTY	23
11. MONITOROWANIE PROCESU	24
12. RYZYKA	24
13. EWENTUALNE INNE MOŻLIWE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	25

WSTĘP

Model uzupełniający funkcjonowania przedsiębiorstwa społecznego w postaci ogrodu społecznego został wypracowany na bazie m.in. dobrze funkcjonujących ogrodów w Polsce. Główną ideą ogrodów społecznych jest aktywizacja społeczności lokalnych, edukacja i integracja wokół idei poszanowania żywności, przy jednoczesnym dbaniu o ogród i jego uprawy.

Wypracowany model uzupełniający w postaci ogrodu społecznego stanowi kompendium wiedzy niezbędnej do utworzenia inicjatywy, która z założenia pełni funkcje społeczne i aktywizujące społeczności.

Wypracowany model ma stanowić pomoc w zrozumieniu idei dobrze funkcjonującego w społeczności lokalnej ogrodu społecznego. Prezentuje najważniejsze do podjęcia kroki milowe, zwraca uwagę na elementy, które powinny być rozstrzygnięte aby uniknąć zagrożeń i ryzyk.

1. IDEA OGRODU SPOŁECZNEGO

Ogród społeczny to ogólnodostępne tereny współtworzone przez mieszkańców i mieszkanki. Czasem ogrody są usytuowane np. między blokami, na podwórzach, między historycznymi kamienicami. Na ogół powstają na miejskich gruntach – często na nieużytkach i obszarach zaniedbanych lub niezagospodarowanych. Ogrody społeczne powstają z inicjatywy grup nieformalnych (sąsiedzkich), formalnych (spółdzielni mieszkaniowych, klubów seniora), instytucji (np. domów kultury, muzeów) czy organizacji pozarządowych. To użytkownicy i użytkowniczki ogrodów decydują, jaki charakter będzie miał ogród – czy będą tam wspólnie uprawiali warzywa, zioła, kwiaty, czy po prostu spędzali wspólnie czas. Istotną zasadą, decydującą o funkcjonowaniu ogrodów, jest zaufanie społeczne.

Ogrody społeczne są popularne w całej Europie: w Wielkiej Brytanii, Danii, Grecji, Francji, Hiszpanii, we Włoszech, Rumunii, w Niemczech i Belgii, ale też w Australii, Stanach Zjednoczonych czy w Polsce. Pierwszy ogród społeczny powstał w Nowym Jorku w 1973 r. Został założony na narożniku dwóch ulic na Manhattanie. Jakie warunki powinna spełniać inicjatywa ogrodnicza, żeby można było mówić o ogrodzie społecznym? Istotne wątki to:

- Wspólnotowość – ogród społeczny nie jest prywatnym założeniem pojedynczej osoby ani też zamkniętej grupy wspólnego interesu, ale inicjatywą otwartą, społeczną (czyli funkcjonującą na rzecz społeczności), zakładającą możliwość włączenia się kolejnych osób w określonym celu i na określonych zasadach.
- Organizacja – ogród społeczny ma uregulowaną sytuację prawną: co do gruntu, na którym funkcjonuje (np. za pomocą umowy dzierżawy), ustalone źródła mediów – jeśli takie są do ogrodu dostarczane (np. umowa z dostawcą), doprecyzowane zasady użytkowania, a więc prawa i obowiązki osób zaangażowanych (np. w postaci regulaminu definiującego stopień swobody i decyzyjności użytkowników), określona jest też formuła zrzeszenia członków ogrodu (formalnie lub umownie – np. wymagana przynależność do stowarzyszenia, zwykły wpis na listę członków lub innego rodzaju deklaracja).
- Działalność ogrodnicza – ogród społeczny to miejsce pracy, wspólnego uprawiania roślin i pozyskiwania plonów przez osoby tworzące ogród Nie stanowi wyłącznie zaaranżowanego oddolnie sąsiedzkiego miejsca spotkań czy wydarzeń (np. altany z zielenią ozdobną czy placem zabaw), ale jest przestrzenią dla miejskiej agrokultury we właściwej sobie skali.

Ze względu na stawiany przed określonym ogrodem cel – może on mieć walory: edukacyjne, terapeutyczne, integracyjne, może również być przestrzenią dla różnorodnych wydarzeń. Wyżej

wymienione warunki są jednak elementem z definicji koniecznym, aby przejaw miejskiego ogrodnictwa mógł być określony mianem ogrodu społecznego.

Najważniejszy jest pomysł. Należy się zastanowić, czego brakuje na Waszym podwórku, co by się przydało: miejsce sąsiedzkich spotkań, plac zabaw dla dzieci, ogródek jadalny, kwiaty, ławka itp.? A może coś innego, co nam nie przychodzi do głowy, bo to Wy znacie najlepiej Waszą przestrzeń i swoją wspólnotę? Pomysł to pierwszy krok. Chęć jego realizacji, zaangażowania się w działania - to podstawowy kapitał. Często ogrody społeczne powstają na terenach zaniedbanych, nieużytkach. Przestrzeń dotychczas mało atrakcyjna dla mieszkańców, zdegradowana, staje się w krótkim czasie przyjemnym zielonym azylem, pełnym roślin, kwiatów, zapachów. A ta broszura przeprowadzi Was przez fazy realizacji tego, co zamierzacie.

2. OPIS IDEI, CELÓW PODEJMOWANIA INICJATYWY, ZAŁOŻENIA OGÓLNE

Oddolne inicjatywy ogrodnicze obecne w przestrzeni miast przyczyniają się m.in. do:

- widocznej poprawy jakości otoczenia mieszkaniowego (poprawa wizualna, środowiskowa, funkcjonalna) – ogrody nierzadko zajmują nieużytki, adaptują zaniedbane przestrzenie, zmieniają ich jakość już samym faktem pojawienia się opiekunów miejsca i wprowadzenia zorganizowanego zagospodarowania,
- budowania sieci sąsiedzkich, integracji i wzmacniania relacji z lokalnym środowiskiem, zmniejszania anonimowości – wspólne prace w ziemi są świetnym pretekstem do integracji,
- wzrostu bezpieczeństwa – z jednej strony dzięki ożywieniu ruchu w konkretnej przestrzeni i wzmocnieniu dozoru społecznego, z drugiej strony – dzięki zagospodarowaniu przestrzeni odznaczającej się uprzednio deficytami w warunkach bezpieczeństwa,
- edukacji ekologicznej, propagowania wiedzy ogrodniczej, budowania postaw zmierzających do oddolnego zaangażowania w interes społeczności lokalnej i działania wspólne, pozytywnego przykładu,
- wzmocnienia poczucia identyfikacji zaangażowanych mieszkańców z miejscem życia oraz poczucia odpowiedzialności za własne otoczenie, w tym włączenie dobrze rozumianego dozoru społecznego w lokalne bezpieczeństwo,
- nierzadko – do uzupełnienia na lokalnym gruncie oferty odpowiadającej szczególnym zidentyfikowanym potrzebom miejsca (dotyczy zwłaszcza ogrodów wyspecjalizowanych, np. włączających niepełnosprawnych w działania mające wymiar terapeutyczny).

Jaki jest cel organizacji – ekonomiczny, społeczny,

W ogrodach społecznych, które służą zarówno celom społecznym, ekologicznym, jak i kulturalnym i rekreacji, organizowane są rozmaite warsztaty edukacyjne, pikniki, spotkania integracyjne, kameralne koncerty. Przykładem są działania dotyczące zbierania i wykorzystania deszczówki na potrzeby roślin ogrodowych, wspierające adaptację ogrodnictwa do zmieniającego się klimatu. Warsztaty obejmują zajęcia teoretyczne, na których można się dowiedzieć w jaki sposób zbierać, przechowywać i dystrybuować deszczówkę w ogrodzie oraz jak prowadzić ogród, żeby ograniczyć jego podlewanie wodą z sieci wodociągowej oraz zajęcia praktyczne związane z tworzeniem systemów zbierania deszczówki na potrzeby ogrodu społecznościowego.

3. KORZYŚCI, WARTOŚCI

Korzyści społeczne i obywatelskie:

- nauka i praktyka demokracji;

- współodpowiedzialność;
- współdecydowanie;
- branie sprawy w swoje ręce;
- wykształcenie poczucia sprawczości;
- narzędzie budowania społeczności lokalnej/zespołu;
- sposób na poznanie sąsiadów;
- integracja społeczna/włączenie społeczne dla nowych mieszkańców danej społeczności (w tym tak zwanych grup narażonych na wykluczenie — imigrantów, osób z niepełnosprawnościami, osób starszych itp.);

Korzyści edukacyjne:

- poznajemy świat przyrody, przyglądamy się procesom zachodzącym w przyrodzie, poznajemy, co potrzebne jest roślinom do wzrostu;
- doświadczamy tego, że żywność nie bierze się z supermarketu, ale jej produkcja wymaga ciężkiej pracy;
- uczymy się pracowitości;
- uczymy się cierpliwości i wytrzymałości - na wzrost rośliny trzeba poczekać;
- uczymy się twórczego dbania o swój skrawek ziemi;
- realizujemy szkolenia na rzecz społeczności lokalnej, integracji, spędzania czasu wspólnego, aktywizacji;

Korzyści zdrowotne:

- ruch na świeżym powietrzu;
- lek na poczucie osamotnienia;
- terapia poprzez pracę, regularność kontaktu z przyrodą (redukcja stresu);
- zdrowa żywność;
- miejsca przebywania wśród innych ludzi z minimalnym ryzykiem zakażenia się chorobą zakaźną roznoszona drogą kropelkową (np. Covid—19 to nowa zaleta ogrodu społecznego, której dostarczył rok 2020);

Korzyści ekologiczne:

- miejsce schronienia dla zwierząt;
- mała retencja (jako sposób przeciwdziałania suszy w mieście);
- zwiększenie bioróżnorodności;
- oaza chłodu w mieście — redukcja tzw. miejskich wysp ciepła;
- zwiększenie możliwości produkcyjnych, obniżenie kosztów produkcji posiłków;

Korzyści ekonomiczne:

- bezpłatne warzywa i owoce;
- dzielenie się zasobami (sprzęt ogrodniczy i budowlany) oraz pracą (zmniejsza koszt w przeliczeniu na osobę);
- bezpłatne miejsce rekreacji (zamiast np. płacić za działkę);

Korzyści urbanistyczne i związane z bezpieczeństwem miejskim

- zagospodarowania terenu, na które nie ma w danej chwili pomysłów, w tym terenów zaniedbanych;
- wzrostu estetyki terenu (poprzez zwiększenie ilości terenów zielonych);
- stworzenie miejsca do przebywania;
- kontrola sąsiedzka;
- bezpieczne miejsce do przebywania na świeżym powietrzu;
- zagospodarowanie miejsc nieoświetlonych, zaśmieconych, które obniżają poczucie bezpieczeństwa;

4. PRAKTYCZNE PORADY I ŚCIEŻKA TWORZENIA OGRODU SPOŁECZNEGO

Ogrody społeczne to nie tylko ludzie, ale i natura. Bez niej cała idea byłaby niczym. Natura nie jest w tym przypadku tylko przedmiotem, narzędziem, ale podmiotem, partnerem. Dlatego też tak ważne jest poważne jej potraktowanie, niewkładanie jej w żadne ramy czy schematy.

Poniżej prezentujemy podstawowe praktyczne porady dotyczące tworzenia ogrodu, w którym rośliny traktowane są podmiotowo.

PODLEWANIE

UWAGA OGÓLNA: jeśli przez dłuższy czas nie pada deszcz, koniecznie obficie podlewajcie rośliny, co drugi dzień, aby gleba nie była sucha. Ale bez przesady — warzywa nie mogą stać w wodzie (nie dotyczy warzyw uprawianych w skrzyniach, z których woda szybciej odpływa niż w gruncie).

Woda deszczowa: do podlewania polecamy wykorzystanie wody deszczowej. Przynosi to same korzyści — jest darmowa i zdrowa dla samych roślin. Właściwości deszczówki, m.in. niskie pH, brak pierwiastków chloru i fluoru, mała zawartość wapnia, magnezu oraz innych minerałów sprawiają, że jest ona najlepsza do pielęgnacji roślin. Pomysłów na gromadzenie wody deszczowej jest wiele, a najprostszy to podstawienie obszernej beczki pod ujście rynny, zbierającej wodę opadową z dachu, można też wykorzystać planckę lub inną płachtę materiału i zawiesić ją na szerokości balkonu. Zebrana na niej woda może być później przelana specjalną dziurą, pod którą będzie znajdował się zbiornik na wodę. Co jeszcze oprócz wody deszczowej? Warto spróbować przekonać społeczność skupioną wokół ogrodu do podzielenia się z ogrodem tak zwaną wodą z gospodarstwa domowego — wiele domowych „odpadów” można z powodzeniem wykorzystać do nawadniania rabat. Mowa tu przede wszystkim o wodzie z gotowania warzyw, choćby ziemniaków, którą warto ochłodzić i przelać do konewki. Racjonalnym pomysłem jest również gromadzenie wody wykorzystywanej do mycia warzyw, przetrzymywania kwiatów ciętych czy nawet spuszczonej w kabinie prysznicowej przed uzyskaniem prawidłowej temperatury.

ODCHWASZCZANIE

Polecamy oznaczać rzędy z zasiewami specjalnymi etykietami i ręcznie wrywać chwasty podczas tzw. „pierwszych wschodów”, gdyż o wiele szybciej wschodzą niż warzywa. Pielenie powinno odbywać się regularnie, w innym przypadku chwasty zagłuszają posiane /posadzone rośliny. Dodatkowo trzeba pamiętać, że uprawy odchwaszczone jesienią są mniej podatne na wymarzenie. W zachwaszczonym łanie następuje rywalizacja o dostęp światła, w rezultacie rośliny, zamiast budować masę i silny system korzeniowy, stają się wybujałe i słabo ukorzenione. Dobrym zabiegiem przed ekspansją chwastów jest także arsenał zabiegów prewencyjnych, jak: ściółkowanie (mulczowanie), zmianowanie upraw i wysiew roślin na nawóz zielony. Wszystkie rozwiązania nie tylko pomagają zahamować rozwój chwastów na już oczyszczonych glebach, ale mają też dobroczynny wpływ na utrzymanie optymalnej, gruzelkowatej struktury gleby i jej biologicznej kondycji. Do mulczowania gleby wybieramy materiał organiczny, który

dotatkowo możemy skomponować z charakterem ogrodu, jego funkcją lub stylem: opadłe, suche liście, zmieloną korę, trociny, posiekaną słomę, siano, skoszoną trawę, torf, dojrzały kompost, rozdrobnione włókno kokosowe czy żwir. Dobrym rozwiązaniem, zwłaszcza w warzywniku, są także rozdrobnione liście chwastów (bez korzeni i bez nasion), które są doskonałym źródłem substancji pokarmowych. Warstwa ściółki nie powinna przekraczać 5cm. Ponieważ materiał organiczny ulega rozkładowi i wypłukaniu, trzeba go co pewien czas uzupełniać. W przypadku stosowania torfu lub trocin warto pamiętać także o wapnowaniu, gdyż materiał ten ma tendencję do zakwaszania gleby (w przypadku ściółkowania roślin kwaśnolubnych wapnowanie jest zbędne). Przerastanie chwastów w znacznym stopniu ogranicza zakładanie rabat i zagonów na matach szkółkarskich lub agrowłókninie. Materiał rozpościeramy na przygotowanej pod uprawę glebie. Możemy umocować go specjalnymi kołkami do podłoża. Następnie nacinamy otwory, w których sadzimy rośliny uprawne. Na wierzch wysypujemy warstwę dowolnego mulczu. Zmianowanie roślin to kolejny sposób na osłabienie chwastów. W tym wypadku rotacja upraw pociąga za sobą przeobrażenia warunków siedliskowych, co niejako dezorientuje chwasty, tym samym znacząco opóźnia pojawienie się kolejnych. Wybierając rośliny na nawóz zielony, powinniśmy wziąć pod uwagę ekspansywność chwastów, których chcemy się pozbyć. Rośliny, które wysiejemy, muszą być bardziej ekspansywne. W efekcie te pierwsze kolonizują teren, na dodatek z pożytkiem dla struktury i żyzności gleby, skutecznie wypierając niepożądanych gości. Zielony nawóz przygotowuje grządki do właściwych upraw. Szczególnie intensywnie stosujemy go w warzywniku, zarówno jako przedplon, jak i poplon, zgodnie z zasadą stałego przykrywania gleby.

NAWOŻENIE

Skuteczna uprawa roślin ozdobnych i użytkowych w naszych ogrodach wymaga wspierania ich odpowiednio dobranymi nawozami. Jeśli nie będziemy stosować żadnych nawozów – wkrótce dojdzie do wyczerpania składników mineralnych w glebie i rośliny co prawda będą rosły, ale nie osiągną ani dużych rozmiarów ani nie wytworzą kwiatów. Z drugiej strony – przenawożenie może doprowadzić do „uschnięcia” roślin, gdyż z gleby zawierającej zbyt dużo soli mineralnych rośliny nie mogą pobrać wody. By wybrać odpowiedni nawóz, trzeba sprawdzić jaka gleba występuje w ogrodzie – chodzi o jej rodzaj i zasobność. Najważniejszymi pierwiastkami pobieranymi przez rośliny w największych ilościach – czyli tzw. makroelementami są: azot (N), fosfor (P) i potas (K). Dodatkowo, rośliny muszą pobierać z gleby m.in. magnez (Mg), żelazo (Fe) i wiele innych. Dobierając najlepszy nawóz dla naszych roślin, zwróćmy uwagę właśnie na zawartość tych istotnych pierwiastków. Stosowanie nawozów naturalnych jest dogodnym rozwiązaniem, pozwalającym jednocześnie na oszczędności i wykorzystywanie resztek ogrodowych. Najczęstszym nawozem naturalnym, który jednocześnie jest najłatwiejszy do samodzielnego pozyskania, choć wymaga cierpliwości, jest kompost. W dużym ogrodzie lub w przestrzeni wspólnej ogródków działkowych zakładamy przymę kompostową, do której dodajemy po rozdrobnieniu wszelkie zielone fragmenty roślin (bez chwastów i roślin chorych), resztki zieleniny, warzyw i owoców z kuchni (bez roślin przyskanych), skoszoną trawę, ubiegłoroczną ziemię z doniczek i niedopite płyny (oranżady, soki, płyn z ogórków kiszonych, fusy z kawy i herbaty). Dzięki dobroczynnej działalności bakterii i dżdżownic, po kilku miesiącach, taka mieszanina zamieni się w podłoże, bogate w związki mineralne, które możemy rozsypywać wokół roślin w ogrodzie. Jeżeli mamy dostęp do nawozów naturalnych w postaci obornika, kurzaka i tym podobnych nawozów pochodzących z odchodów zwierzęcych. W tym przypadku, szczególnie musimy uważać, aby nie dać ich zbyt wiele i nie „spalić” roślin. Wygodnym rozwiązaniem jest dodanie obornika czy kurzaka do naszej mieszaniny kompostowej lub wymieszanie go z glebą. Nie zapominajmy, że doskonałymi nawozami naturalnymi są nawozy na bazie biohumusu – powstającej podobnie jak w kompostowniku, mieszaniny składników

mineralnych z resztek roślin przetworzonych przez dżdżownice. Jeśli nie mamy możliwości przygotowania własnego nawozu naturalnego zawsze możemy skorzystać z bogatego wyboru nawozów na bazie naturalnych składników, które są szczególnie dedykowane do uprawianych przez nas owoców i warzyw. Istnieją też na rynku różnego rodzaju nawozy sztuczne (mineralne). Tego rodzaju nawozy są bardzo wydajne i działają dużo szybciej niż organiczne, gdyż zawierają bardzo mocno skoncentrowane składniki odżywcze. W związku z tym istnieje duże prawdopodobieństwo przenawożenia roślin. Nadmiar składników odżywczych jest szkodliwy dla gleby i organizmów, które w niej żyją. Trzeba je zatem stosować z umiarem i według zaleceń producenta bądź doradcy rolnego. Nawozy sztuczne dzieli się na jednoskładnikowe i wieloskładnikowe. Te pierwsze dają możliwość uzupełnienia konkretnego składnika, którego roślinom brakuje. Zalicza się do nich nawozy azotowe, fosforowe, potasowe i magnezowe. By stosować te jednoskładnikowe trzeba jednak mieć dużą wiedzę o roślinach i uprawie. Dla amatorów polecane są zatem nawozy wieloskładnikowe – uniwersalne albo dopasowane do potrzeb konkretnych grup roślin. Dostępne są w formie proszków i granulatów lub płynnej. Płynne miesza się z wodą i taką mieszaniną podlewa rośliny, natomiast stałe najczęściej stosuje się pod rośliny albo miesza z ziemią przed posadzeniem roślin. Stosowanie nawozów sztucznych z umiarem zwiększa plony i ułatwia uprawę. Jednak wyjaławiają one dość szybko glebę, gdyż nie zwiększają ilości próchnicy. Przy długoletnim sztucznym nawożeniu ziemia staje się nieurodzajna. W związku z tym powinno się ich używać razem z obornikiem czy kompostem. Nawozy naturalne nie zawsze są w stanie zapewnić roślinom wszystkie makro- i mikroelementy. Natomiast nawozy sztuczne nie zawierają substancji organicznych i próchnicy.

Które są lepsze?, na to pytanie nie można odpowiedzieć jednoznacznie. Najlepszym rozwiązaniem może być stosowanie obydwu rodzajów nawozów. Coraz częściej w sklepach ogrodniczych można kupić nawozy mieszane, organiczno-mineralne. Zawierają one substancje organiczne oraz składniki mineralne. W przypadku ogrodów i działek, czyli uprawy amatorskiej najlepiej korzystać z nawozów naturalnych i w miarę potrzeby uzupełniać je o te mineralne.

CHOROBY I SZKODNIKI

- ograniczcie stosowanie odmian warzyw wrażliwych na choroby i szkodniki;
- jeśli będziecie mieć skrzynie — umieśćcie na ich dnie siatki (ograniczają one dostęp gryzoniom) oraz rozciągnijcie nad warzywami nylonowe, sprężyste siatki (przeciw ptakom, bielinkowi czy śmietce);
- mszyce zwalczajcie biedronkami lub też naturalnymi naparami (jak gnojowce z pokrzywy);
- choroby grzybowe — podlewajcie wyłącznie glebę, omijając liście;
- pomidorom obrywajcie porażone liście;
- mocno zaatakowane warzywa usuwajcie natychmiast z warzywnika, aby choroby nie rozprzestrzeniły się dalej,
- zauważone owady i gąsienice usuwajcie ręcznie (zaopatrzenie się w apteczne rękawiczki).

WARZYWA W OGRODZIE

- słoneczne miejsce (większość warzyw potrzebuje dużo światła, jeśli będą go pozbawione, wyrosną słabe i chorowite, nie warto zakładać warzywnika w cieniu, szkoda pracy);
- na zacienionych rabatach można sadzić wybrane rośliny, m.in. sałatę i szpinak, ewentualnie groszek, także niektóre zioła (np. melisę), rośliny te znoszą mniejszą ilość światła;
- dużo wody (w pobliżu musi być usytuowane jej źródło, zbiornik z deszczówką lub studnia);

- znakomicie przygotowana gleba (w skrzyniach o wiele łatwiej zapewnić żyzność i pulchność gleby, warunki cieplne zaś w glebie są o wiele korzystniejsze);
- warto w ogrodzie zaplanować miejsce na grill czy wiatę i w ich sąsiedztwie posadzić zioła i przyprawy, do których będziemy mieli szybki dostęp gotując i przygotowując potrawy

5. PORADNIK JAK UTWORZYĆ OGRÓD SPOŁECZNY

Jak się robi ogrody społeczne? Propozycja tworzenia ogrodu w 9 krokach:

- 1) Krok nr 1: tworzenie grupy inicjatywnej;
- 2) Krok nr 2: wybór/doprecyzowanie miejsca na ogród społeczny;
- 3) Krok nr 3: uzyskanie akceptacji społeczności na utworzenie ogrodu;
- 4) Krok nr 4: uzyskanie formalnego pozwolenia na założenie ogrodu społecznego;
- 5) Krok nr 5: sprawy organizacyjne;
- 6) Krok nr 6: natura;
- 7) Krok nr 7: projektowanie ogrodu;
- 8) Krok nr 8: realizacja;
- 9) Krok nr 9: otwarcie i pierwszy pełny rok funkcjonowania ogrodu;

Zarówno przestrzenna, jak i organizacyjna postać ogrodu społecznego zależna jest od formuły, w jakiej powstaje i jest prowadzony. Wiąże się m.in. z tym, kto daje impuls dla powstania ogrodu i jaka społeczność gromadzi się wokół inicjatywy, ale również z wybraną lokalizacją, a przede wszystkim – z założonym programem.

Krok nr 1: tworzenie grupy inicjatywnej

Jako inicjatorzy/inicjatorki pomysłu — odpowiedzcie sobie na poniższe pytania:

- Dlaczego zależy Nam na tym pomysle? Skąd się wzięła motywacja do jego realizacji?
- Czy mamy gotowość zrobić go zespołowo? Po co mi inni ludzie do realizacji tego pomysłu?
- Na ile jesteśmy w stanie go zmienić, aby powstał i był pielęgnowany jako efekt pracy całej grupy inicjatywnej?

Grupa inicjatywna – kto zakłada ogród społeczny?

- grupa nieformalna (sąsiedzka, rodzinna, towarzyska etc.),
- formalna grupa mieszkańców (wspólnota mieszkaniowa, spółdzielnia),
- instytucja: społeczna (MOPS, świetlica, klub seniora, jednostki miejskie etc.), kultury (muzeum, dom kultury, jednostki miejskie etc.), edukacji (szkoła, uczelnia wyższa etc.),
- NGO (o profilu społecznym, edukacyjnym, ekologicznym etc.).

Krok nr 2: wybór/doprecyzowanie miejsca lokalizacji ogrodu społecznego;

- ANALIZA OTOCZENIA/MAPOWANIE INTERESARIUSZY – wypiszcie wszystkich interesariuszy i interesariuszki ogrodu (miejsce, właściciel gruntu, grupy społeczne, instytucje/organizacje/ firmy, osoby przebywające itp., przyszłe plany inwestycyjne związane z tym miejscem);
- MAPA INTERESÓW – zastanówcie się, która grupa interesariuszy i interesariuszek ma jakie cele, interesy, konflikty, przekonania, jakimi jest obciążona stereotypami i w związku z tym, jakie może mieć (ale nie musi) opinie i stosunek do pomysłu na ogród, zastanówcie się, kto może pełnić rolę lidera lub liderki danej grupy, osoby „nadającej ton”, itp.;
- KONSULTACJE INDYWIDUALNE – spróbujcie dotrzeć do możliwie wszystkich reprezentantów i reprezentantek tej grupy, porozmawiać z nimi o pomysle, zebrać opinie, obawy, entuzjazm,

pomysły ulepszające. Za każdym razem dopytujcie, kto jeszcze stanowi grupę interesariuszy i interesariuszek i sprawdzaj, czy macie tę osobę/podmiot na swojej liście.

WAŻNE: Starajcie się nie oceniać! Na razie tylko wysłuchajcie i dopytujcie oraz sprawdzajcie, czy dobrze wszystko wszyscy rozumieją! Pomimo emocjonalnego stosunku do pomysłu ogrodu, starajcie się zachować obiektywność (najlepiej poproście o pomoc kogoś, kto ma mniej emocji w związku z pomysłem)

Krok nr 3: uzyskanie akceptacji społeczności dla ogrodu;

- SPOTKANIA KONSULTACYJNE – zorganizujcie kilka spotkań konsultacyjnych (idealnie, aby każde było w innym terminie i o innej godzinie, aby mogły w nich wziąć udział różne grupy osób). Na spotkaniach przedstawcie koncepcję i zalety, starając się odpowiedzieć na zarzuty, z którymi spotkaliście się podczas konsultacji indywidualnych. Po spotkaniach na pewno będziecie mieć już listę osób, gotowych do bycia i działania w grupie inicjatywnej. Zaproście te osoby na spotkanie.
- SPOTKANIE GRUPY INICJATYWNEJ I WZAJEMNE POZNANIE – najlepiej, aby połączyć je ze wzajemnym poznaniem się i ze wspólną pracą nad czymś (posprzątanie terenu, ugotowanie kolacji itp.). Zadbajcie o dobrą atmosferę i o dostrzeżenie i docenienie obecności wszystkich osób. Podczas spotkania i wspólnej pracy zobaczcie, kto w czym jest dobry, w których zadaniach i na tej podstawie pomyślcie o roli dla tej osoby w grupie.
- ROZMOWA O SPOSOBIE PRACY W GRUPIE – zanim podzielicie się pracą, porozmawiajcie o tym, w jaki sposób będziecie podejmować decyzje w grupie. Kto będzie miał ostateczne zdanie, jak będziecie się komunikować, jak rozmawiać i rozwiązywać problemy w zdaniach odrębnych.

WAŻNE: Koniecznie stwórzcie bezpieczną możliwość wygłoszenia zdania odrębnego, krytycznego głosu. Koniecznie ustalcie również system komunikacji w grupie (tak, aby wszyscy mieli do niego dostęp) oraz regularność spotkań.

- WSPÓLNE DOKSZTAŁCANIE SIĘ I INSPIROWANIE – odwiedźcie razem jako grupa kilka już gotowych ogrodów, zaproście eksperta lub ekspertkę do przeprowadzenia wykładu lub warsztatu w temacie, co jest Wam potrzebne do dalszego rozwoju.
- PODZIAŁ PRAC – teraz wspólnie jako grupa przedyskutujcie cel, do którego wspólnie dążycie, wizję efektu końcowego (sprawdźcie, czy jest zbieżna i czy nie ma sprzecznych jej elementów). Podyskutujcie o różnicach – zgodnie z przyjętym sposobem podejmowania decyzji. Dopiero po tych wszystkich uzgodnieniach wypiszcie wszystkie zadania do wykonania i podzielcie się nimi (zgodnie z kompetencjami, dysponowanym czasem itp.). Porozmawiajcie również o ryzykach, o tym, co zrobicie, jak pomysł nie uda się w całości lub w części (zgodnie z planem).

Krok nr 4: uzyskanie formalnego pozwolenia na założenie ogrodu społecznego;

SPRAWDŹCIE UWAGAŻNIE, DO KOGO NALEŻY TEREN:

- własność gminy np. miasto Olsztyn;
- dzierżawiony przez Spółdzielnię Mieszkaniową/pozwolenie;
- dzierżawiony przez Wspólnotę Mieszkaniową/pozwolenie;
- tereny instytucji miejskich, np. MOPS;
- sprawdzenie zapisów Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego.

ZWRÓĆCIE UWAGĘ NA NASTĘPUJĄCE CECHY WYBRANEGO TERENU:

- sąsiedztwo miejsca zamieszkania (np. zaplecze bloków mieszkalnych);
- bezpieczna odległość od okien budynków.

W PRZYPADKU DZIAŁKI NA TERENIA MIASTA: niezbędne jest uzyskanie pozwolenia na utworzenie ogrodu w wybranej lokalizacji w Urzędzie Miasta/Gminy: należy mieć świadomość, że lokalizacja będzie uzgadniana przez wiele Wydziałów i Referatów, które mogą mieć zastrzeżenia i dodatkowe pytania, na które trzeba będzie odpowiedzieć, m.in.: Wydział Gospodarki Nieruchomościami i Geodezji, Wydział Architektoniczno-Budowlany, Wydział Ogrodnika Miasta, Zarząd Dróg i Zieleni, czy Biuro Miejskiego Konserwatora Zabytków (jeżeli dany teren jest pod opieką konserwatorską).

W PRZYPADKU DZIAŁKI NA TERENIE PRYWATNYM:

- językiem korzyści opisać profity dla właściciela (np. wpisanie się w jego program społecznej odpowiedzialności biznesu lub też strategię współpracy ze społecznością lokalną);
- zbadać jego potrzeby i postarać się je zaspokoić;
- podpisać umowy z wyszczególnieniem praw i obowiązków obu stron, czasu obowiązywania, warunków wypowiedzenia;
- przedstawienie właścicielowi możliwych form ogrodu z zaznaczeniem, że wszystko zależy od społeczności.

W PRZYPADKU DZIAŁKI NA TERENIE WSPÓLNOTY MIESZKANIOWEJ: poza powyższymi działaniami konieczne jest podjęcie uchwały zarządu wspólnoty ws. zagospodarowania terenu.

Krok nr 5: sprawy organizacyjne;

- akcja informacyjna (ulotki, plakaty, info w mediach społecznościowych);
- rozmowy sąsiedzkie — pozyskiwanie sojuszników (współpracowników);
- identyfikacja sojuszników;
- identyfikacja przeciwników — zyskanie ich aprobaty poprzez rozmowę o różnicach, wyjaśnienie nieporozumień, podjęcie próby przekonania ich do pomysłu;
- poszerzanie grupy ogrodników społecznych;
- rozwiewanie obaw przeciwników

WYBÓR SPOSOBU (DO)FINANSOWANIA INICJATYWY:

- Rada Dzielnicy;
- Budżet Obywatelski;
- crowdfunding (np. Polak potrafi);
- zbiórka publiczna (wymaga zgłoszenia do Ministerstwa Cyfryzacji i rozliczenia z raportem po realizacji, informacje: zbiorki.gov.pl);
- sponsorzy (wsparcie finansowe lub rzeczowe);
- inne tematyczne konkursy miejskie (np. Fundusz Sąsiedzki) i ogólnopolskie;
- składki osób prywatnych;
- inne...

OGÓLNE USTALENIA:

- wybór rodzaju ogrodu (np. warzywny, zielny, owocowy);
- wypracowanie harmonogramu prac dostosowanego do profilu ogrodu;
- wybór ogrodzenia i rozważenie zakupu ubezpieczenia;
- źródła wody do podlewania;
- miejsce przechowywania narzędzi;
- sposób podziału plonów;
- wyznaczenie dysponentów kluczy;
- zagospodarowanie odpadów zielonych.

SFORMUŁOWANIE REGULAMINU OGRODU:

- godziny otwarcia ogrodu;
- obowiązek zamykania ogrodu;
- uregulowanie odpowiedzialności za utrzymanie elementów małej architektury, narzędzi;
- prawa i obowiązki użytkowników;
- wypracowanie regulaminu bezpieczeństwa i użytkowania ogrodu

Krok nr 6: natura

To czas na uważną obserwację miejsca, w którym ogród ma zostać stworzony. Warto oddać ten teren szczegółowym obserwacjom, aby móc odpowiedzieć na poniższe pytania:

- Jak się zmienia jego nasłonecznienie w ciągu dnia i podczas różnych pór roku?
- Jak wygląda jego nawodnienie/dostęp do wody?
- Czy i jaka będzie ewentualna możliwość zbierania deszczówki?
- Czy i jaki jest tam spadek terenu?
- Jakie zwierzęta przebywają w tym miejscu w dzień i w nocy oraz podczas różnych pór roku?

Krok nr 7: projektowanie ogrodu

- wyznaczenie miejsc pod grządki;
- wybór rodzaju grządek;
- wybór miejsca na szopę na narzędzia;
- ustalenie komunikacji w ogrodzie (rozplanowanie ścieżek);
- ustalenie rodzaju ogrodzenia;
- wyznaczenie miejsca na wodę do podlewania;
- wyznaczenie miejsc odpoczynku i spotkań (ławki, altanka itp.);
- ustalenie harmonogramu prac (kolejności wykonywanych elementów).

Krok nr 8: realizacja

Nie spieszcie się, dajcie sobie i - przede wszystkim naturze - czas. Ważne, aby nie tracić w tym wszystkim dobrej zabawy i przyjemności. Dlatego też dbajcie o dobrą atmosferę wśród osób tworzących ogród. W całym procesie nie może być napięcia, presji, ani też niepotrzebnych konfliktów. Dlatego też tak ważne są wszystkie poprzednie kroki, aby sama realizacja nie budziła niczyich zastrzeżeń.

Krok nr 9: otwarcie i pierwszy pełny rok funkcjonowania ogrodu

Jeszcze przed otwarciem ustalcie, co się będzie działo dzień po otwarciu, a zatem:

- ustalcie grafik opieki nad ogrodem i sposób monitorowania go (i egzekwowania jego wyników);
- zastanówcie się w grupie inicjatywnej, co zrobicie w przypadku ekstremalnej suszy, choroby, wyprowadzki lub śmierci lidera lub kogoś z grupy inicjatywnej, zmiany dot. własności itp.;
- ustalcie, jak często się spotykacie, aby omówić wszelkie problematyczne sytuacje oraz przyszłość funkcjonowania ogrodu.

OTWARCIE:

- wybierzcie datę tak, aby nie kolidowała z innymi wydarzeniami, zadbajcie o dobrą i zróżnicowaną promocję (nie tylko media społecznościowe);

- zadbajcie o udział wszystkich osób/instytucji zaangażowanych w powstanie i podziękowanie im (choćby drobnym upominkiem, dyplomem, sadzonką itp.).

PIERWSZY ROK FUNKCJONOWANIA:

- monitorujcie rozwijanie się ogrodu, dbajcie o regularne spotkania i rozszerzanie grupy inicjatywnej i o „wydarzenia rocznicowe”.

Dobra ocena potrzeb ma zasadnicze znaczenie dla powodzenia inicjatywy i stworzenia zrównoważonego miejskiego ogrodu. Działania te pomogą podmiotom zakładającym ogród społeczny, w poznaniu potrzeb i ustanowieniu spójnych celów inicjatywy, które dotyczą rzeczywistych problemów beneficjentów danej społeczności. Beneficjenci i inni interesariusze uczestniczą w analizie w celu zapewnienia przydatności, trwałości i wykonalności ogrodu społecznościowego. Lider społeczności powinien edukować członków społeczności, w jaki sposób komunikować się i wyrażać swoje opinie, analizować i rozumieć zależności, w których żyją, rozwiązywać napotymane problemy oraz zmieniać rzeczywistość.

6. NIEZBĘDNE UZGODNIENIA, FORMALNOŚCI, ZGODY, WPISY, ZASADY BHP I P/POŻ

Wniosek o stworzenie ogrodu społecznego składają dwie osoby lub więcej lub organizacja pozarządowa w ich imieniu; mogą być to osoby niepełnoletnie (umowę podpisuje jednak osoba pełnoletnia, np. opiekun wnioskodawcy),

- w każdej dzielnicy, gminie, urzędzie miasta itp. inicjatywą lokalną zajmują się wyznaczeni koordynatorzy i koordynatorki, do których składa się wniosek o inicjatywę,
- wnioski można składać przez cały rok, natomiast realizacja projektu może być dłuższa niż 12 miesięcy
- działania realizowane w ramach inicjatywy lokalnej muszą być bezpłatne dla odbiorców,
- lokalna społeczność, która będzie zaangażowana w realizację projektu, deklaruje swój wkład: praca społeczna, wkład rzeczowy, ewentualnie wsparcie finansowe,
- pomoc urzędu może polegać na wsparciu rzeczowym, zamówieniu robót np. budowlanych, udostępnieniu sprzętu czy miejsca.

Zasady BHP i p/poż w ogrodzie

1. BHP w ogrodzie podczas cięcia roślin

Zagrożenia: uszkodzenie oka przez gałęzie, spadające wióry i inne zanieczyszczenia powstałe podczas cięcia uszkodzenie skóry głowy przez wystające lub spadające gałęzie skaleczenia narzędziami

Zalecane zasady BHP w ogrodzie: okulary ochronne, plastikowe gogle (niedrogie, do kupienia w każdym sklepie ogrodniczym lub markecie), ochrona głowy przez grubszą czapkę, a jeśli prac wykonujemy dużo, wskazany jest nawet kask (w ostateczności lepszy rowerowy niż żaden) cięcie przeprowadzamy w grubych rękawicach, sprawnymi, naołiwionymi i dobrze naostrzonymi narzędziami (sekatory lub piły).

2. BHP podczas używania drabiny w ogrodzie

Zagrożenia: upadek z drabiny, przewrócenie się drabiny, pęknięcie szczebla

Zalecane zasady BHP w ogrodzie: drabinę zawsze ustawiamy tak, aby była stabilna, pewnie opierała się na podłożu i ewentualnej powierzchni pionowej. Montujemy ją zgodnie z instrukcją i dodatkowo sprawdzamy wszystkie połączenia sprawdzamy również, czy stopnie nie są poluzowane, a w drabinach drewnianych nie spróchniały. Ponadto zwróćmy uwagę, czy nie wylała się na nie żadna śliska substancja

np. olej, prowadząc prace na wysokości, np. na dachu, należy zabezpieczyć się odpowiednimi linami lub uprzężą.

3. BHP podczas prac w ziemi ogrodowej

Zagrożenia: uszkodzenie skóry przez zahaczenie o wystające z ziemi ostre przedmioty, jak kamienie lub korzenie, możliwość wniknięcia przez uszkodzoną skórę patogenów chorobotwórczych różnego pochodzenia (np. toksoplazmoza, osoby nie szczepione narażone są nadal na tężca), alergie, zapalenia spojówek powodowane potarciem brudną dłońią okolic wrażliwych (oczu, ust). Zalecane zasady BHP w ogrodzie: używajmy rękawiczek. Najlepiej ogrodniczych, materiałowo-gumowych lub gospodarskich, z grubej gumy. Nie nadają się do tego celu rękawiczki cienkie, tzw. chirurgiczne, bo bardzo łatwo ulegają uszkodzeniu. Bawełniana opaska lub chustka na czole, wchłonie pot i zapobiegnie konieczności przecierania oczu oraz czoła podczas pracy po zakończeniu prac, koniecznie należy pamiętać o dokładnym umyciu rąk. Osoby nie szczepione przeciw tężcowi, o ile nie ma przeciwwskazań, powinny pomyśleć o tym zabiegu.

4. BHP podczas używania w ogrodzie narzędzi mechanicznych

Zagrożenia: uszkodzenie ciała związane z zahaczeniem o wystający z ziemi metalowy szpadel, uderzenie trzonkiem źle ustawionych grabi, uraz spowodowany zębami wideł, urazy ciała przez elementy uszkodzonych narzędzi (złamanych trzonków, poluzowanych metali, siekier).

Zalecane zasady BHP w ogrodzie: po skończonej pracy, odstawiamy narzędzia na dedykowane miejsce (inaczej możemy zapomnieć, gdzie je zostawiliśmy, a inni mogą o tym w ogóle nie wiedzieć i nieświadomie na nie nadepnąć lub się przez nie przewrócić) sprawdzmy narzędzia przed użyciem (mocowanie wszystkich elementów, ewentualnych pęknięcia drewnianych części). W razie potrzeby należy narzędzia naołiwić/naostrzyć.

5. BHP podczas używania w ogrodzie narzędzi elektrycznych

Zagrożenia: wciągnięcie ciała (np. palca) w elementy tnące, porażenie prądem, uszkodzenie ciała przez poluzowane części, które mogą odpadać w trakcie pracy.

Zalecane zasady BHP w ogrodzie: do pracy w ogrodzie warto nosić odzież bez wystających elementów (zbyt luźne rękawy, odstające nogawki spodni i kieszenie, sznurowadła, wiszące paski, troczki i inne) łatwo mogą się o coś zahaczyć lub zostać wciągnięte do wnętrza pracującej maszyny. To samo dotyczy również długich, niezwiązanych włosów. Uważajmy też na noszoną biżuterię. Wszelkie pierścionki, kolczyki czy łańcuszki, łatwo się zahaczają i mogą np. spowodować zwichnięcie palca lub naderwanie ucha. Jeśli sprzęt jest podłączony do gniazdka kablem elektrycznym, sprawdzmy, czy kabel nie został gdzieś uszkodzony. Pracując kosiarką elektryczną, należy bardzo uważać, aby nie przeciąć kabla razem z trawą. Przed pracą sprawdzmy umocowanie różnych części ruchomych (dokręcanie, oliwienie). Na narzędziach elektrycznych, wszystkie czynności naprawcze, czyszczące lub konserwujące, wykonujemy tylko wtedy, kiedy urządzenie NIE JEST PODŁĄCZONE DO PRĄDU!!! Jeśli sprzętu elektrycznego używamy podczas wilgotnej pogody lub podczas wystąpienia rosy, sprawdzmy w instrukcji, czy i na jakich warunkach możemy to zrobić.

6. BHP podczas prac przy roślinach ogrodowych

Zagrożenia: alergie, zatrucia wewnętrzne lub uszkodzenia skóry substancjami toksycznymi, wydzielanymi przez daną roślinę (dotknięcie ust lub oczu po kontakcie z sokiem lub inną częścią trującej rośliny), astma oskrzelowa, wywołana zapaleniem.

Zalecane zasady BHP w ogrodzie: rozpoznajmy trujące rośliny ogrodowe, a prace przy nich np. dzielenie korzeni czy obrywanie liści, zawsze wykonywać w rękawiczkach. Warto też zabezpieczyć skórę i oczy (z rośliny może trysnąć trujący sok, np. podczas złamania pędu) unikajmy gatunków trujących, jeśli w ogrodzie bawi się dziecko lub przebywają zwierzęta przy wykonywaniu prac związanych z pyleniem (np. usuwanie jaskółczego ziela), zakładajmy na twarz maseczkę.

7. BHP w ogrodzie, a warunki pogodowe

Zagrożenia: poparzenia i udary słoneczne, przeziębienia, upadek z drabiny lub innego podwyższenia (np. dachu) podczas wiatru lub deszczu.

Zalecane zasady BHP w ogrodzie: ubiór dostosujmy do pogody, podczas pielienia lub koszenia w słoneczne dni, okryjmy głowę (np. słomianym kapeluszem, chustką, czapką) oraz ciało (np. podkoszulką z długim rękawem), unikajmy prac na wysokości podczas wilgotnej i wietrznej pogody lub wykonujmy je z inną osobą.

8. Inne zasady BHP w ogrodzie

Zagrożenia: zaprószenie ognia (spalanie resztek, palenie papierosów, grill), uszkodzenia głowy, szereg poważnych zagrożeń zdrowia związanych z niewłaściwym użytkowaniem środków chemicznych i nawozów (zatrucia pokarmowe, astma, oparzenia, uszkodzenia oczu, skóry i wiele innych zagrożeń, nawet śmiertelnych) oraz zagrożenia dla środowiska (skażenie wody, zatrucia pszczoł, zwierząt domowych), zagrożenie życia i zdrowia przez wpadnięcie do kanalizacji, studni lub zbiornika wodnego, uszkodzenia ciała z powodu upadków.

Zalecane zasady BHP w ogrodzie: podczas palenia ognia należy zadbać o wszystkie środki ostrożności, włącznie z dostępem do wody. Niedopałki papierosów wyrzucajmy tylko w wyznaczone do tego celu miejsca, kiedy się po coś schylamy, upewnijmy się, że nie zahaczmy o nic głową, ani przy schylaniu ani przy podnoszeniu się, wszelkie środki chemiczne użytkujmy zgodnie z instrukcją, bezwzględnie zabezpieczmy je przed zwierzętami i osobami postronnymi w tym dziećmi, stosujmy rękawice i masek ochronne. Również zaprawianie nasion i cebul wykonujmy ściśle wg. zaleceń producenta preparatu, pamiętajmy, aby nie przelewać pozostałości po preparatach do pustych butelek po napojach (ktoś może się tragicznie pomylić, nie wyłączając nas samych) chyba że przekleimy etykiety, pojemniki zastępcze solidnie opisujmy, zadbajmy aby preparat nie uszkodził pojemnika zastępczego (np. nie rozpuści plastiku), wszystkie otwory w ziemi (np. kanalizacyjne) solidnie zabezpieczmy, tak, aby nie było zagrożenia poluzowania lub przesunięcia się kłapy. Zabezpieczmy też brzegi stawów czy sadzawek (obsunięcia ziemi, śliski brzeg), z powierzchni chodników i tarasów usuwajmy mech i liście. Mogą one powodować upadek i tym samym uszkodzenia ciała (np. złamań), nośmy kalosze zabezpieczające stopy podczas różnych prac i niesprzyjającej pogody. Nawet przestrzegając powyższych zasad BHP w ogrodzie, starajmy się zadbać o to, aby w czasie wykonywania prac o większym ryzyku np. cięcie gałęzi z drabiny, była obecna druga osoba, która zapewni nam pierwszą pomoc w razie wypadku.

Jeśli w ogrodzie bawią się dzieci, należy bezwzględnie sprawdzić, czy nic im nie zagraża. Dzieci mają niebywałą wyobraźnię, dlatego musimy postarać się przewidzieć, co mogą próbować zrobić. Należy wtedy usunąć z pola zasięgu wszystkie narzędzia ogrodnicze, bezwzględnie zabezpieczyć środki ochrony i nawozy, sprawdzić szczelność ewentualnych studzienek kanalizacyjnych, zabezpieczyć możliwość dostania się pociech do źródeł prądu lub wody (stawy, oczka wodne). Należy uniemożliwić dostanie się do sprzętów i maszyn mechanicznych lub elektrycznych. W miarę możliwości przebywać podczas zabawy w ogrodzie razem z dzieckiem

7. PODSTAWA PRAWNA

Chcąc założyć ogród zgodnie z prawem, należy mieć na uwadze, że niektóre elementy zabudowy wymagają pozwolenia. Dotyczy to na przykład altan ogrodowych, których powierzchnia przekracza 35 mkw. Ten sam obowiązek dotyczy basenów czy oczek wodnych, jeżeli lustro wody ma powierzchnię większą niż 50 mkw. Jednocześnie, jeżeli to staw, gdzie dochodzi do wymiany wody z gruntem, konieczne może być też pozwolenie wodnoprawne. W przypadku mniejszych obiektów - altan do 35 mkw i oczek wodnych do 50 mkw - wystarczy zgłosić chęć realizacji prac w urzędzie. Co warte podkreślenia, w zupełnie dowolny sposób nie można też wykonać podjazdu czy parkingu. Najważniejsze, aby inwestycja była realizowana zgodnie z wymogami dotyczącymi minimalnej i koniecznej do zachowania na działce powierzchni biologicznie czynnej, za którą uważa się wszelkie tereny zielone. Stosunek zieleni do terenu zabudowanego określa miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, ewentualnie warunki zabudowy i zagospodarowania terenu (WZiZT). Co ciekawe, przepisy nie regulują wszystkich aspektów dotyczących sadzenia zieleni w ogrodzie. W przypadku wszelkich sporów sędziowie często korzystają z przepisów prawa dotyczących ogrodów działkowych czy prawa sąsiedzkiego. Pomagają nawet podręczniki dendrologii, które opisują i podają informacje o zasięgu korzeni drzewa, ich koronie, a nawet wywoływanych przez drzewa alergiach. Przy drzewach ważna jest między innymi odległość od sąsiadującej działki, co ma związek z zaśmiecaniem igłami, liśćmi, spadającymi owocami, ale też zacienieniem, czy wspomnianym naruszeniem obiektów znajdujących się w pobliżu przez system korzeniowy. Jeżeli wziąć pod uwagę kodeks prawa cywilnego, liczą się wymiary dla dorosłych drzew danego gatunku. Najlepiej więc drzewa sadzić w takiej odległości od granicy działki, aby ich gałęzie nie wykraczały poza jej teren. W innym wypadku właściciel sąsiedniej posesji może żądać ich usunięcia, co przysporzy kolejnych problemów, a o czym mówi artykuł pt. " Wycinka drzew w 2020 roku". Sąsiad ma takie prawo z tytułu dwóch artykułów kodeksu cywilnego — Art. 144 i Art. 150. Ogólne odległości są również podawane przy sadzeniu roślinności przy budynkach o odpowiedniej wysokości, tj.:

- przy budynku o wysokości poniżej 7 m – odległość sadzenia powinna wynosić 4 m,
- przy budynku o wysokości powyżej 7 m – odległość sadzenia powinna wynosić 7 m.

Każdy gatunek drzewa i przypadek, choćby z uwagi na system korzeniowy i wielkość korony, powinien być rozpatrywany indywidualnie. Liczy się też umiejscowienie okien, tarasów czy balkonów. Ponadto drzewa nie mogą zagrażać trakcji elektrycznej i przewodom gazociągowym.

Pamiętajmy, przy budowie altan, oranżerii, zobowiązani jesteśmy do zgłoszenia budowy do urzędu. Ponadto na działce nie mogą znajdować się więcej niż dwa takie budynki na każde 500 mkw jej powierzchni. Jednocześnie do obiektów wymagających zgłoszenia w urzędzie należą też:

- płyty do składowania obornika;
- szczelne zbiorniki na gnojówkę lub gnojownicę (o pojemności do 25 m³);
- naziemne silosy na materiały sypkie (o pojemności do 30 m³ i wysokości do 4,50 m);
- suszarnie kontenerowe (o powierzchni zabudowy do 21 mkw.).

Zgłoszenie powinno określać rodzaj, zakres, sposób i termin rozpoczęcia prac. Do zgłoszenia właściciel dołącza szkice, rysunki oraz oświadczenie o prawie do dysponowania nieruchomością na cele budowlane. Jeżeli w ciągu 30 dni starosta lub prezydent miasta nie wniosą sprzeciwu, można przystąpić do realizacji inwestycji.

W praktyce, na działkach prywatnych bez żadnych formalności ulokować można jedynie: obiekty małej architektury ogrodowej (np. posągi, wodotryski, tzw. skalniki, grille murowane), obiekty służące rekreacji (np. piaskownice, huśtawki, drabinki), obiekty kultu religijnego (kapliczki), obiekty służące utrzymaniu porządku (śmietniki - co najmniej 10 m od okien i przynajmniej 3 m od granicy z sąsiednią

działką), wiaty garażowe (o powierzchni zabudowy do 50 mkw, maksymalnie dwie na każde 1000 mkw. powierzchni działki), miejsca postojowe dla samochodów osobowych do 10 stanowisk włącznie.

Oczko wodne o powierzchni do 50 mkw - wymurowane, jak i wyłożone specjalną folią - nie wymaga pozwolenia na budowę. Wystarczy zgłosić jego budowę w urzędzie, dołączając opis, termin realizacji oraz oświadczenie o prawie do dysponowania nieruchomością na cele budowlane. Do rozpoczęcia prac przystąpić można w ciągu 30 dni od zgłoszenia, o ile nie zakwestionował tego prezydent czy starosta.

Tylko fachowiec z odpowiednimi uprawnieniami może wykonać instalację elektryczną, najlepiej układając przewody pod ziemią w rowach o głębokości 1 m i na 10-centymetrowej podsypce z piasku. Dzięki temu trasa kabli nie będzie kolidowała z innymi instalacjami: wodociągową, gazową i kanalizacyjną. Kable, które specjalista ułoży w rurach osłonowych, zasilą lampy, ale też pompy w studni i oczku wodnym, a nawet napęd bramy wjazdowej. Osobiście wykonać można instalację nawadniającą. Mimo iż przepisy nie nakładają takiego obowiązku, również w tym przypadku warto posłużyć się wsparciem ekspertów, którzy zwrócą uwagę na parametry źródła wody, w tym wydajność, ciśnienie i zawartość związków żelaza, w zależności od rodzaju gleby i roślinności. Standardowo instalacja wodna składa się z kilku elementów: czujnika deszczu, sterownika, rur, zraszaczy (wynurzane, mikrozraszacze), linii kroplujących (opcjonalnie).

Ogrodzenie działki wymaga zgłoszenia oraz podania rodzaju, zakresu, sposobu wykonywania i terminu rozpoczęcia robót. Tak jak w innych przypadkach, prace można rozpocząć po 30 dniach od zgłoszenia, jeżeli nie zostało ono zakwestionowane przez starostę bądź prezydenta. Zgodnie z obowiązującymi przepisami, płoty o wysokości do 1,8 m nie mogą mieć ostrych zwieńczeń. Ustawowo określono też minimalną szerokość furtki (90 cm) i bramy (240 cm). W obu przypadkach ich skrzydła muszą otwierać się do wewnątrz posesji.

W umowie z zarządcą gruntu warto zawrzeć zapisy regulujące organizację wydarzeń w ogrodzie - ograniczy to formalności wynikające z konieczności każdorazowego pozyskiwania zgody na wydarzenie. Jeżeli wydarzenie w ogrodzie ma formę otwartą (jest przeznaczone dla osób nieokreślonych imiennie), a więc nie służy wyłącznie założonemu spotkaniu rekreacyjnemu z pracami ogrodniczymi. Wymaga zgłoszenia (np. Wydziału Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego) w jednym z dwóch trybów – zwykłym lub uproszczonym (w zależności od występowania ewentualnych utrudnień w ruchu drogowym). Jeśli liczba miejsc dostępnych dla uczestników wydarzenia wynosi 1000 lub więcej - wydarzenia na terenie otwartym podlegają przepisom o bezpieczeństwie imprez masowych i wymagają zgody wójta, burmistrza lub prezydenta miasta. Uwaga - nie ma znaczenia zamiar organizatora co do przewidywanej liczby uczestników, ale faktycznie możliwa liczba osób, które mogą przybyć. W przypadku spotkań i wydarzeń z oprawą muzyczną, a nawet na potrzeby odtwarzania muzyki z płyt lub radia podczas prac w ogrodzie - prawo nakazuje uiszczenie opłat wynikających z praw do utworu do organizacji zraszającej/reprezentującej artystów. Uwaga - warto rozważyć złożenie wniosku o zwolnienie z opłat lub ich obniżenie. W przypadku upubliczniania zdjęć z wydarzeń (np. w mediach społecznościowych) należy zadbać o zgodę (pisemną) na wykorzystanie wizerunku osób obecnych na zdjęciu. Uczestników ogrodu obowiązuje ustawowa ochrona wszelkich danych osobowych, do których zalicza się też wizerunek. Zapraszanie na wydarzenia powinno się odbywać w prawnie dozwolonej formule - za pomocą mediów społecznościowych, ulotek, tablic i słupów ogłoszeń i za zgodą zarządcy. Zamieszczanie wszelkich afiszów w miejscach do tego nieprzeznaczonych lub bez zgody zarządcy podlega surowym karom.

8. PARTNERZY, MODELE WSPÓŁPRACY

Partnerstwa: opisane poniżej warianty to najbardziej podstawowe ścieżki. Praktyka pokazuje, że wiele ogrodów społecznych powstało dzięki nawiązaniu współpracy organizacji pozarządowej z ambasadą lub instytucji kultury z lokalnym przedsiębiorcą np. z właścicielem punktu gastronomicznego. Członkowie ogrodu przy organizacji wydarzeń i codziennych pracach korzystają z oferty gastronomicznej, a przedsiębiorca uzyskuje uporządkowaną, atrakcyjną i uczęszczaną przestrzeń. Współpraca z ośrodkami akademickimi i osobami specjalizującymi się w tematyce ogrodnictwa, apiterapii, żywienia etc., szczególnie na potrzeby planowania ogrodu i organizacji wydarzeń - włącza element profesjonalny w funkcjonowanie przestrzeni. Kolejna korzyść, jaką można odnieść na polu współpracy, to udział w otwartych szkoleniach i wydarzeniach okoł ogrodniczych oferowanych przez inne działające ogrody społeczne, domy kultury, ośrodki edukacji etc. – warto mieć rękę na pulsie. Sieciowanie współpracy między ogrodami może też ułatwiać podejmowane działania, np. wymianę i wypożyczanie narzędzi, organizowanie wydarzeń czy wspólne doszkalanie się np. warsztaty z pikowania roślin, szczepienia drzewek owocowych, ekologicznego nawożenia, uprawy ziół i roślin leczniczych, gleboznawstwa, planowania kalendarza ogrodniczego, projektowania permakulturowego, budowy szklarni lub kompostownika i wiele innych. Dlatego warto śledzić działania i propozycje innych ogrodów społecznych, inspirować się, nawiązywać współpracę.

MODEL NR 1: Ogród inicjowany indywidualnie przez mieszkańców

Kroki do podjęcia:

- ustalenie z kim zakładany i prowadzony będzie ogród – pozyskanie chętnych do założenia ogrodu, utworzenie grupy inicjatywnej (możliwe prowadzenie ogrodu poza formalną strukturą organizacyjną (po prostu sąsiedzkie współdziałanie) lub zawiązanie grupy formalnej (np. stowarzyszenia) lub organizacja w obrębie już istniejącej grupy formalnej (np. wspólnota mieszkaniowa, spółdzielnia);
- otwarte spotkanie dla zainteresowanych (szansa i okazja do włączenia się chętnych, połączenia sił, wspólnotowość i współdecydowanie od początku istnienia inicjatywy);
- wybór miejsca i czasu spotkania (np. lokalna biblioteka, dom kultury, szkoła);
- zaproszenie – wybór kanałów informacyjnych (np. tablice ogłoszeń, media społecznościowe, fora osiedlowe);
- przygotowanie i przeprowadzenie spotkania (np. wybór lokalizacji ogrodu, ustalenie preferowanych elementów do wdrożenia w ogrodzie, założeń do regulaminu uczestnictwa w inicjatywie, ról poszczególnych uczestników itd.);
- weryfikacja zapisów miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego pod kątem zgodności z zamiarem założenia ogrodu społecznego – jeśli został uchwalony dla wybranej lokalizacji (w przypadku braku zgodności – możliwe staranie o założenie ogrodu tymczasowego funkcjonującego do momentu realizacji zapisów MPZP lub zmiana lokalizacji);
- pozyskanie dostępu do wybranej lokalizacji: ustalenie własności gruntu, kontakt z właścicielem i uzyskanie dzierżawy bądź użyczenia gruntu wraz ze zgodą na podjęcie zaplanowanych działań, podpisanie umowy na ustalonych zasadach – np. dzierżawy lub użyczenia;
- ustalenie ramowego kalendarza spotkań, prac i wydarzeń w ogrodzie, zawiązanie, współpracy na koniecznych do jego realizacji polach, podział obowiązków podjęcie fizycznych czynności zmierzających do realizacji i prowadzenia ogrodu według założeń.

Wątki warte uwzględnienia:

- inicjatywa nieformalna funkcjonuje znacznie łatwiej, mając lidera - osobę spinającą sferę organizacyjną,
- mieszkańcy tworzący grupę nieformalną osób prywatnych mogą rozważyć założenie np. stowarzyszenia lub fundacji (a więc organizacji pozarządowej) i tym samym jako grupa oddolna realizować ogród społeczny w zmienionej formule. Umożliwia to korzystanie z odmiennych narzędzi finansowych, uprawnia też m.in. do starań o dzierżawę gruntu na preferencyjnych warunkach.

MODEL NR 2: Organizacja pozarządowa – jako operator ogrodu

Kroki do podjęcia:

Ustalenie formuły prowadzenia ogrodu – w zależności od inicjatora (przykładowe scenariusze:

- inicjator – miasto przeprowadza konkurs ofert dla lokalnych NGO na działanie np. w ramach programu dotyczącego zieleni rozproszonej;
- inicjatorzy – mieszkańcy zawierają współpracę z organizacją np. o profilu związanym z zielenią lub działaniami dla społeczności lokalnej i w ramach pozyskanych funduszy połączonych ze składkami zainteresowanych – zawierają umowę na założenie ogrodu i prowadzenie w nim programu uprawno-zdrowotnego;
- inicjatorzy – mieszkańcy – zakładają samodzielnie stowarzyszenie na potrzeby ogrodu, definiują cele statutowe i pozyskują członków, przestrzeń oraz fundusz jako grupa formalna o ściśle ustalonych relacjach i formule działania – tworzą np. ogród z pasieką, ogród z przestrzenią do codziennej gimnastyki etc.;
- inicjator – organizacja od podstaw tworzy projekt, pozyskuje fundusze i znajduje chętnych do zaangażowania – jednorazowego lub stałego.

Wątki warte uwzględnienia:

- wyłonienie operatora na drodze konkursu umożliwia wybór organizacji, która najlepiej sprawdzi się w tej roli;
- w wielu działających ogrodach inicjatorem zlecającym już podmiotem współpracującym był również lokalny przedsiębiorca, np. lokal kulturalno-gastronomiczny.

MODEL NR 3: Ogrody przy instytucjach

Kroki do podjęcia:

- zdefiniowanie projektu, idei, celu, współorganizatorów, adresatów i źródeł finansowania,
- wybór przestrzeni, w której powstanie ogród,
- pozyskanie dostępu do wybranej lokalizacji,
- otwarte spotkanie dla chętnych,
- ustalenie ramowego kalendarza spotkań, prac i wydarzeń w ogrodzie, zawiązanie współpracy na koniecznych do jego realizacji polach, podział obowiązków,
- podjęcie fizycznych czynności zmierzających do realizacji i prowadzenia ogrodu według założeń.

Ogród społeczny może być narzędziem do realizacji prospołecznych zadań własnych instytucji (np. instytucja zdrowia i opieki – cel terapeutyczny; instytucja kultury – cel aktywizujący mieszkańców, warsztaty plenerowe, działania wspólne, rozbudowa prowadzonej oferty tematycznej; ośrodek akademicki – cel: stworzenie przestrzeni doświadczeń w kierunku ogrodnictwa, upraw, działań społecznych etc.) lub realizacji prospołecznych programów miejskich (ogród społeczny może być

narzędziem w realizacji zadań programów prozdrowotnych, ekologicznych, edukacyjnych i in., które formułują samorządy)

Wątki warte uwzględnienia:

- proponowana współpraca z siecią zamiast pojedynczą instytucją: zawiązywanie partnerstw instytucjonalnych / współpraca z istniejącymi sieciami lub forami współpracy lokalnej,
- dobór lokalizacji i adresata uwarunkowany założonym głównym celem (np. edukacja ekologiczna lub ogrodnicza, wzmacnianie aktywności lokalnej, terapia o określonym profilu adresatów, integracja środowisk senioralnych etc.).

9. NIEZBĘDNA INFRASTRUKTURA OGRODNICZA

Aranżacja przestrzeni

- przestrzeń uprawna: grządki (stałe - w gruncie lub mobilne - skrzynie, worki etc.), inspekty, szklarnie, ścieżki, drzewka i krzewy owocowe,
- inne strefy - np.: zieleń ozdobna, strefa edukacyjna, warsztatowa, rekreacyjna, dziecięca, terapeutyczna, zielarska, dedykowana wydarzeniom i spotkaniom (sąsiedzki, tematyczny etc.) czy nawet hodowlana - pasieka, zagrody i pomieszczenia przeznaczone dla zwierząt, stoły warsztatowe, piec do wypieków czy plenerowego wspólnego gotowania etc.,
- mała architektura - ławki i stoły, blat warsztatowy, altana, domek lub inne miejsce do bezpiecznego przechowywania sprzętów i plonów, kompostownik, scena dla wydarzeń, hamaki, huśtawki etc.,
- dodatkowe elementy zagospodarowania - np. budki dla ptaków, domki dla zapylaczy, tabliczki informacyjne, regulamin, wygrodenia grządek.

Zgodnie z przepisami, infrastrukturę ogrodu stanowią urządzenia, będące własnością, służące do wspólnego używania przez osoby korzystające z działki oraz do zapewnienia prawidłowego funkcjonowania ogrodu. Infrastrukturę ogrodu stanowią w szczególności:

- ogrodzenie zewnętrzne ogrodu wraz z bramami i furtkami,
- aleje i drogi ogrodowe,
- miejsca postojowe dla samochodów,
- tereny ogólnego użytku,
- rowy melioracyjne,
- ujęcia wody znajdujące się na alejkach ogrodowych wraz z pompami,
- zieleń ogrodowa znajdująca się na terenach ogólnego użytku,
- kontener ogrodowy,
- tablice informacyjne,
- system monitoringu wraz z kamerami i rejestratorem,
- sieć energetyczna ogrodu wraz z modułowymi rozdzielnicami usytuowanymi na alejkach ogrodowych, służącymi do rozdziału energii elektrycznej na poszczególne działki,

Warto sformułować krótki regulamin ogrodu, który będzie aprobowany przez uczestników inicjatywy i zawrzeć w nim np. godziny otwarcia, obowiązek zamykania ogrodu na noc, uregulować odpowiedzialność za utrzymanie obiektów małej architektury w dobrym stanie etc. Krótki wyciąg z najważniejszych postanowień warto zawrzeć w atrakcyjnej formie w widocznym miejscu w ogrodzie. Niekiedy ograniczają się one do kilku punktów z wytycznymi dotyczącymi godzin otwarcia i obowiązku zamykania ogrodu na klucz, a inne szczegółowo opisują zobowiązania członków odnośnie minimalnego

zaangażowania i odpowiedzialności. Warto przedyskutować ten temat jeszcze przed uruchomieniem całej inicjatywy i dobrać odpowiednio restrykcyjne lub odpowiednio „luźne” rozwiązanie - podporządkowane potrzebom konkretnego ogrodu. Zapisy przykładowego regulaminu zamieszczamy na końcu broszury.

10. KOMPETENCJE TWARDE I MIEKKIE

Najważniejsi są ludzie. Bez zaangażowanych, entuzjastycznych ludzi nie da się stworzyć ogrodu społecznego. Każdy ogród społeczny zaczyna się więc od ludzi. Ktoś ma pomysł, ktoś inny czas i chęć. Wspólne cele, ale też wspólne marzenia i wizja tego, co ma się wydarzyć. Można spróbować wykorzystać już istniejącą grupę: wspólnotę mieszkaniową, sąsiadów, kolegów z pracy, grupę przyjaciół lub znajomych. W tej inicjatywie ogród jest zaledwie pretekstem do zacieśniania więzów i nawiązywania relacji. Osoby zaangażowane w tworzenie ogrodu społecznego powinny charakteryzować się kompetencjami miękkimi takim jak:

- empatia: umiejętność empatycznego podejścia do potrzeb użytkowników ogrodu społecznego oraz partnerów, co pomaga w lepszym zrozumieniu ich sytuacji i dostosowaniu działań,
- liderowanie: zdolność do motywowania i kierowania zespołem wolontariuszy, wspierania ich rozwoju oraz skutecznego rozwiązywania konfliktów,
- zarządzanie czasem: umiejętność efektywnego zarządzania czasem i priorytetami, aby skutecznie wykonywać różnorodne zadania związane z prowadzeniem ogrodu społecznego,
- komunikatywność: umiejętność klarownego wyrażania myśli i idei, zarówno w formie ustnej, jak i pisemnej, co ułatwia efektywną komunikację zarówno wewnętrzną, jak i zewnętrzną,
- umiejętność rozwiązywania problemów: zdolność do identyfikowania i analizowania problemów oraz skuteczne podejmowanie decyzji w celu znalezienia optymalnych rozwiązań,
- kreatywność i elastyczność: umiejętność myślenia kreatywnego oraz dostosowywania się do zmieniających się warunków i sytuacji, co pozwala na innowacyjne podejście do prowadzenia ogrodu społecznego,
- umiejętność budowania relacji: umiejętność budowania trwałych i pozytywnych relacji z lokalną społecznością, partnerami biznesowymi, organizacjami charytatywnymi oraz innymi instytucjami, co sprzyja współpracy i wzmocnieniu wsparcia dla ogrodu społecznego, umiejętność budowania grup zaangażowanych, wolontariuszy.

Kiedy jest już grupa zainteresowanych osób, można przystąpić do działania. Nadchodzi czas na znalezienie miejsca pod ogród. Po zebraniu grupy należy zastanowić się, jak ma wyglądać nasz ogród społeczny dlatego też:

- zainspirujcie się, poszerzcie swoją wiedzę - najlepiej wypożyczcie lub kupcie książkę, czytajcie artykuły, magazyny, czasopisma. Wiele inspiracji znajdziecie również w sieci,
- wybierzcie styl ogrodu,
- narysujcie plan (rzut z góry) działki w skali, najlepiej 1:100,
- zaznaczcie na planie orientację działki względem stron świata oraz jakie jest w nim stanowisko: słoneczne/półcieniste /cieniste,
- przemyślcie jaką funkcję ma pełnić ogród,
- zastanówcie się ile czasu możecie poświęcić na pielęgnację ogrodu,
- zastanówcie się co chcecie zasłonić a co wyeksponować w ogrodzie,
- wyznaczcie ścieżki, ogród ma być funkcjonalny i wygodny,

- wybór roślin uzależnijcie od warunków panujących w ogrodzie,
- zwróćcie uwagę na sezonowość roślin. Zastanówcie się czy chcecie postawić na rośliny jednoroczne, które trzeba wysiewać co roku (jednak dające szybko efekt) czy mniej wymagające wieloletnie,
- zaplanujcie ogród na cały sezon. Dobierzcie rośliny kwitnące w różnych miesiącach tak, aby ogród wyglądał atrakcyjnie o każdej porze roku,
- dobry grunt to podstawa. Przed sadzeniem i wysiewaniem roślin przygotujcie dobrze podłoże. Jeśli jest taka potrzeba to wymieńcie ziemię na bardziej żyzną,
- pamiętaj o umiarze! Częstym błędem jest zbyt gęste rozmieszczenie roślin. Pamiętajcie, że rośliny się rozrosną i osiągną większe rozmiary. Szkoda pracy, czasu i pieniędzy, nie kupicie roślin, które później i tak będziecie musieli wykopać.

Posiadanie zestawu kompetencji zarówno twardych, jak i miękkich jest kluczowe dla skutecznego prowadzenia ogrodu społecznego, zapewnienia mu sukcesu oraz pozytywnego wpływu na lokalną społeczność. Stałe doskonalenie i rozwój tych umiejętności są niezwykle ważne dla utrzymania wysokiej jakości usług i efektywnego działania

10. DZIAŁANIA /WYDARZENIA/EVENTY

Aby promować ideę ogrodów społecznościowych można również przedsięwziąć różne mniejsze lub większe inicjatywy. Oto tylko kilka zebranych przez pomysłów:

EDUKACJA:

- kampanie edukacyjne na temat idei ogrodu społecznego (np. wystawa lub też dzielenie się plonami, rozdawanie sadzonek wraz z instrukcją ich pielęgnowania);
- przygotowanie i wydanie materiałów edukacyjnych (dla różnych grup wiekowych) na temat roślin i zwierząt występujących w mieście;
- powołanie rady ogrodów społecznościowych (regularna wymiany wiedzy i wzajemnego poznania się społecznych ogrodników).

INTEGRUJA:

- gra terenowa - odwiedźcie wszystkie ogrody społeczne w naszym mieście;
- szkoła miejskich ogrodników społecznych - cykl wykładów i warsztatów na tematy związane z ogrodnictwem miejskim (proponowane tematy: o roślinach jadalnych, jak stworzyć ogród bylinowy, o roślinach miododajnych albo jak wygląda cały rok życia ogrodu);
- poznajcie miejskich/społecznych ogrodników - wystawa portretów i cykl spotkań;
- dożynki miejskie (prezentacja plonów zebranych w ogrodzie, koncerty, zabawy integracyjne);
- mapa ogrodów społecznych.

EKOLOGIA:

- hospicjum/schronisko / hotel dla roślin (ratowanie roślin zaniedbanych / opieka nad roślinami, którymi nie ma się kto zająć), przykład inicjatywy - „Schronisko dla roślin”;
- wspólne tworzenie tzw. pakietu startowego (sprzęt, podstawowe narzędzia z materiałów recyklingowych) dla społecznych ogrodników miejskich;
- budowanie mebli miejskich z materiałów recyklingowych;
- wymianki roślin.

KULINARIA:

- wspólne gotowanie z użyciem plonów (np. robiąc sałatkę, gotując zupę),

- wydanie wspólnej książki kucharskiej z przepisami spisanyymi przez osoby zajmujące się ogrodem (np. z roślin jadalnych rosnących w ogrodzie).

PROMOCJA:

- konkursy na najładniejszy ogród / balkon / rabatę, itp.;
- plebiscyty na społecznego ogrodnika roku, itp.

11. MONITOROWANIE PROCESU

Monitoring ma na celu kontrolę realizacji zakładanych celów, działań związanych z wdrażaniem modelu, czas realizacji poszczególnych działań, wykorzystanie zaplanowanego budżetu. Monitoring powinien odpowiadać na dwa kluczowe pytania: Czy proces wdrażania modelu ogrodu społecznego przebiega zgodnie z planem?, Czy udaje się osiągnąć zamierzone cele?. W celu weryfikacji założonego planu monitoringu wykorzystać można narzędzia: umowy (dzierżawy, partnerskie), projekt ogrodu, plany zagospodarowania, protokoły spotkań, dokumenty księgowo, raporty, prezentacje, publikacje, cząstkowe i końcowe sprawozdania finansowe i merytoryczne. Monitorowanie działań ogrodu społecznego zależy od grupy, która będzie go zakładała np. grupa sąsiedzka będzie miała mniej formalności i dokumentacji niż np. grupa NGO.

Używanie mediów społecznościowych jest doskonałym miejscem, gdzie możesz pokazać, dokumentować swoje prace ogrodnicze, podzielić się swoimi doświadczeniami, jak również czerpać inspiracje od innych entuzjastów zieleni. W dzisiejszych czasach media społecznościowe, takie jak Instagram, Facebook czy Pinterest, pełnią rolę interaktywnych albumów, gdzie możemy dokumentować nasze prace ogrodnicze od sadzenia nasion, poprzez pielęgnowanie roślin, aż po pokazanie efektów naszej ciężkiej pracy. Publikowanie zdjęć roślin, kwiatów czy owoców, podzielone odpowiednimi hashtagami, umożliwia innym użytkownikom znalezienie i podziwianie ogrodów. Dzielenie się postęпами w pracach ogrodniczych jest nie tylko źródłem dumy, ale również świetnym sposobem na zdobycie nowych pomysłów, rad czy sugestii od innych pasjonatów ogrodnictwa. Dlatego integracja mediów społecznościowych z naszymi zadaniami jest nie tylko potrzebna, ale i bardzo inspirująca. Istnieje wiele narzędzi dla ogrodników, które pomogą tworzyć atrakcyjne treści, promować swoje sukcesy i nawiązywać kontakty z innymi entuzjastami ogrodnictwa. Oto kilka propozycji: użycie Instagrama do dzielenia się zdjęciami swojego ogrodu, dzięki filtrom dostępnym w tej aplikacji, rośliny będą wyglądać jeszcze lepiej, wykorzystajcie YouTube do tworzenia filmów instruktażowych. Pokażcie innym, jak prawidłowo przesadzać rośliny czy zastosować nawóz. Stwórzcie stronę na Facebooku, na której będziecie mogli publikować aktualizacje dotyczące projektów ogrodniczych i wymieniać się poradami z innymi miłośnikami ogrodnictwa, jak również publikować wydarzenia z ogrodu. Za pomocą Twittera możecie na bieżąco śledzić najnowsze trendy w ogrodnictwie i dzielić się swoimi wnioskami z innymi.

12. RYZYKA

Ogród wymaga pracy i regularności oraz może być przyczyną i przestrzenią nieporozumień, konfliktów itp. Poniżej lista problemów, których trzeba być świadomym i starać się im przeciwdziałać:

- konflikty z sąsiedztwem, właścicielem terenu;
- nieuregulowana sytuacja z właścicielem terenu;
- konflikt w grupie inicjatywnej;
- brak regularności w pielęgnowaniu ogrodu;
- kradzież sprzętu ogrodniczego oraz roślin lub plonów;

- akty wandalizmu

13. EWENTUALNE INNE MOŻLIWE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

- Rada Dzielnicy;
- Budżet Obywatelski;
- crowdfunding (np. Polak potrafi);
- zbiórka publiczna (wymaga zgłoszenia do Ministerstwa Cyfryzacji i rozliczenia z raportem po realizacji, informacje: zbiorki.gov.pl);
- sponsorzy (wsparcie finansowe lub rzeczowe);
- inne tematyczne konkursy miejskie (np. Fundusz Sąsiedzki) i ogólnopolskie;
- składki osób prywatnych.

Warto zaglądać na strony, na których ogłaszane są informacje o konkursach na pozyskiwanie grantów:

- Zielona Ławeczka <http://www.zielonalaweczka.pl/>
- Zielone Podwórka <https://www.allforplanet.pl/>
- Lechstarter <https://lechstarter.urbanforms.org/>
- Inspiracje w przestrzeni <http://www.abrys.pl/wydawnictwa/konkursy/inspiracje-w-przestrzeni>

Przykładowy REGULAMIN KORZYSTANIA Z OGRODU SPOŁECZNEGO

„.....” W .....

Ogród Społeczny (zwany dalej Ogrodem) powstał z myślą o społeczności lokalnej i służy zaspokajaniu potrzeb wypoczynkowych, rekreacyjnych i socjalnych jej członków dzięki zapewnieniu im powszechnego dostępu do przestrzeni Ogrodu oraz rabat dających możliwość prowadzenia upraw ogrodniczych na własne potrzeby. Celem Ogrodu jest także podniesienie standardów ekologicznych otoczenia.

Wszystkie osoby przebywające na terenie Ogrodu Społecznego „.....” w „.....”, zobowiązane są do zachowania się w sposób nienaruszający norm społecznych, zasad współżycia społecznego, zasad bezpieczeństwa innych osób i mienia znajdującego się na terenie Ogrodu, ze szczególnym uwzględnieniem zasad sanitarnych, a także do przestrzegania poniższych postanowień regulaminu.

Niniejszy Regulamin określa szczegółowe zasady zagospodarowywania Ogrodu, a także korzystania z infrastruktury ogrodowej i plonów.

1. Ogród czynny jest w godzinach ..... i jest przeznaczony do użytku wszystkich osób chętnych do korzystania z niego, z poszanowaniem zasad niniejszego regulaminu.
2. Korzystanie z Ogrodu jest bezpłatne.
3. Dzieci poniżej 14. roku życia mogą przebywać w przestrzeni Ogrodu wyłącznie pod opieką osoby dorosłej.
4. Opiekunowie ponoszą odpowiedzialność za szkody wyrządzone osobom trzecim oraz mieniu Ogrodu przez dzieci i inne osoby postronne pozostające pod ich opieką oraz odpowiadają za ich zdrowie i bezpieczeństwo podczas przebywania w przestrzeni Ogrodu.
5. Regulacje odnośnie zwierząt:
  - a. zwierzęta udomowione mogą przebywać w przestrzeni Ogrodu jedynie pod opieką swych właścicieli;
  - b. właściciele zwierząt ponoszą pełną odpowiedzialność za zachowanie zwierząt i za szkody wyrządzone osobom trzecim oraz mieniu Ogrodu przez zwierzęta pozostające pod ich opieką;
  - c. właściciele wprowadzonych psów są zobowiązani do trzymania ich na smyczy i zachowania środków ostrożności zapewniających ochronę zdrowia i życia ludzi oraz innych zwierząt przebywających w przestrzeni Ogrodu;
  - d. właściciele zwierząt są zobowiązani do dołożenia starań, by zwierzęta nie zanieczyszczały przestrzeni użytku publicznego; w przypadku takiego zanieczyszczenia właściciel zwierzęcia zobowiązany jest do natychmiastowego usunięcia zanieczyszczenia, przy czym zanieczyszczenie to powinno być wyrzucone do specjalnie oznaczonego pojemnika przeznaczonego do tych celów;
  - e. zwierzęta niebezpieczne lub agresywne nie mogą być wprowadzane w przestrzeń Ogrodu.
6. W Ogrodzie obowiązuje całkowity zakaz prowadzenia działalności gospodarczej lub innej działalności zarobkowej.
7. W Ogrodzie obowiązuje całkowity zakaz spożywania napojów alkoholowych i palenia wyrobów tytoniowych i innych środków odurzających.
8. Osoba korzystająca z Ogrodu ma prawo do:
  - a. bezpłatnego korzystania z elementów infrastruktury ogrodowej zgodnie z jej przeznaczeniem;

- b. bezpłatnego korzystania z zestawu narzędzi ogrodniczych i urządzeń stanowiących wyposażenie, podczas wykonywania prac w Ogrodzie;
  - c. samodzielnego prowadzenia upraw, dokonywania nasadzeń zgodnie z kalendarzem prac ogrodniczych oraz wykonywaniem prac pielęgnacyjnych i utrzymaniowych;
  - d. korzystania z plonów Ogrodu na użytek prywatny z poszanowaniem potrzeb i praw innych użytkowników Ogrodu;
9. Osoby korzystające z Ogrodu mają obowiązek dbania o ład, porządek i czystość w powierzonej im przestrzeni.
10. Zabrania się:
- a. gromadzenia i przechowywania w przestrzeni Ogrodu przedmiotów niepotrzebnych, obniżających estetykę przestrzeni;
  - b. zanieczyszczania przestrzeni Ogrodu odpadami ogrodniczymi; wszelkie pozostałości pochodzące z prac ogrodowych należy umieścić w specjalnie do tego celu przeznaczonym kompostowniku;
  - c. używania otwartego ognia i palenia na terenie Ogrodu odpadów i resztek roślinnych;
  - d. stosowania chemicznych środków ochrony i pielęgnacji roślin;
  - e. nasadzania roślin, stanowiących zagrożenie zdrowia lub życia albo których uprawa jest niezgodna z prawem.
11. Niestosowanie się do zasad regulaminu może skutkować wykluczeniem ze społeczności użytkowników Ogrodu.